

בשדה מחקר התקשורת: דוחות מחקר

מין, מדע, מדיה: ניתוח ההיבטים הפומביים של הייעוץ המיני בעיתונות הייעודית העברית

יואב קניאס*

לא פעם אנו קוראים, צופים או מאזינים לדברי סקסולוגים במדיה השונים, שמייעצים לנו ומדריכים אותנו כיצד לשפר את חיי המין שלנו. אולם, לצד הטרוויאליות שבסיטואציה ואולי בשלה, מתעוררות שאלות רבות. למשל, כיצד אדם, המציג עצמו כ'מומחה' מדבר אלינו בפומבי על התחום האינטימי ביותר בחיינו? מדוע הוא לא מותיר זאת למסגרת הקליניקה הפרטית שלו? מי איפשר לו להגיע לבמה הזו ומדוע? מהיכן הוענקה לו הסמכות לייעץ בנוגע לחיי המין? האם הוא רופא או פסיכולוג? מה גורם לאותם מאזינים, צופים וקוראים להמשיך ולפנות לאותם מומחים בשאלות הנוגעות למין ולמיניות, שעד למאה העשרים כלל לא נדונו בפומבי? ומה מניע את המדיה להעניק לשיח זה את הבמה?

עבודת הדוקטורט מראה כיצד ההכרה הציבורית של תחום הידע המיני (סקסולוגיה – ייעוץ וטיפול מיני), כפרופסיה בארץ, התפתחה על בסיס קיומה הפומבי והעקבי בעיתונות המודפסת הייעודית. זאת למרות, ואולי בזכות, הנושאים האינטימיים בהם היא עוסקת, שהודרו במשך שנים מהשיח הפומבי, עד שהתגלו על ידי המדיה כמקור משיכה לקוראים ולהגדלת רווחיהם הכלכליים. תחום ידע זה החל להתפתח במדורי הייעוץ בעיתונות הנשים, הנוער והפנאי ועם הזמן סיקורו התפשט לשאר עמודי העיתונים, תוך יצירת שפה מינית פומבית, המשלבת שפה פרופסיונאלית ויומיומית כאחד. הבחירה להתמקד בתחום זה נבעה ממשמעותו המורכבת, שתאפשר בחינה רגישה ועמוקה של השינויים החברתיים, התרבותיים והאידיאולוגיים שחלו בחברה הישראלית לאורך השנים. בחינה זו מתאפשרת לאור נושאי העיסוק של תחום הידע המיני, הקשורים בגוף ובנפש כל אדם והנוגעים במרכיבים העיקריים של החיים האנושיים, כגון: פריון, רבייה, משפחה, תפקידי מגדר, מערכות יחסים, מוסר, נורמות התנהגות חברתיות, ילודה, נישואין, נטיות מיניות, רפואה, הנאה ועוד.

* עבודת הדוקטורט של יואב קניאס (yoavka1@gmail.com) נכתבה בהדרכתו של פרופ' עמית פינצ'בסקי. הוגשה לסנט האוניברסיטה העברית בירושלים במאי 2017.

אולם, מקור חשיבות מחקר זה לחקר התקשורת, מצוי באפשרות לזהות באמצעותו תהליכים הנוגעים לאופן התפתחות דפוסי הסיקור ומקומה של התקשורת הישראלית בהחדרת ערכים, נורמות ואידיאולוגיות מסוימות. הללו בתורם, שירתו אינטרסים כלכליים של גופי התקשורת, שרצו להרחיב את קהל צרכניהם. על כן, למרות האופי האינטימי של הפרקטיקות המיניות בעידן המודרני, הדיבור על המין מעוצב, משועתק ומופץ באופן ציבורי ופומבי על ידי המדיה.

בהתאם לכך, ניתוח שיח פומבי זה, שבו מתמקד המחקר, חושף את יחסי הגומלין שהתפתחו בין המדיה לבין הסקסולוגיה וכן את יחסי הכוח בינה לבין תחומי ידע אחרים העוסקים במין. מטרת המחקר הייתה לבחון לעומק יחסים מורכבים אלה, תוך התמקדות במקומו ובביטוייו של תחום הידע המיני, כפי שעוצב והופץ בעיתונות העברית הייעודית החל משנות ה-30 של המאה ה-20. בנוסף, שואל המחקר: באיזה אופן מאפיינו הפרופסיונאליים של תחום ידע זה משתלבים עם דרכי ייצור הידע במסגרת המדיה? ואיזה תפקיד ממלאים היחסים בינו ובין המדיה בהבאתו לשיח הציבורי ובהבניית המיניות הישראלית?

בעת שסוציולוגיים ביקורתיים (למשל: אילוז, 2008; Furedi, 2004) הראו שהמדיה מהווים כלי נוסף, שבאמצעותו מופץ הייעוץ המיני והפסיכולוגי כחלק מהתרבות התרפויטית הנפוצה בחברה המערבית (פרויד, 1988), המחקר מראה, שתהליך ההכרה הפרופסיונאלי-מדעי של תחום הידע המיני בארץ, היה כרוך בפומביותו ועל כן היא מהווה מרכיב אינהרנטי בקיומו כפרופסיה.

לצורך בחינת טכניקות הייצור וההפצה של שיח זה וזיהוי משמעויותיהן האידיאולוגיות, נקטתי בגישה ההיסטורית ל"ניתוח שיח ביקורתי" (The Discourse Historical Approach), שעוסקת בנייתו השינויים בפרקטיקות השיח של תחום ידע מסוים באמצעות בחינת המימד הדיאכרוני וההקשר הסוציו-פוליטי שבו הם מתרחשים, תוך הסתייעות בתיאוריות חברתיות ותרבותיות (Wodak & Meyer, 2001). לפיכך, הקורפוס המחקרי מורכב בעיקרו מכתבות הסברה והדרכה בנושאים הקשורים לגוף הפורה, פרקטיקות מיניות ועונג מיני, מערכות יחסים זוגיות, נטיות מיניות, התבגרות מינית, לצד מדורי ייעוץ הכוללים שאלות קוראים ותשובות מומחים. שיח פומבי זה בלט החל משנות השלושים של המאה ה-20 בעיתוני נשים (למשל: "עולם האישה" החל מ-1940, "לאישה" החל מ-1947), שמהווים את עיקר הקורפוס. זאת, לצד עיתוני נוער וחיללים (כגון: "מעריב לנוער" החל מ-1957, "במחנה" החל מ-1981), מגזינים אלטרנטיביים שעניינם פנאי, בידור ואקטואליה (כגון: "העולם הזה" החל מ-1937 ו"מוניטיין" החל מ-1978). ההתמקדות בעיתונות זו, נבעה מזיהוי המפגש הראשוני במסגרתה בין השיח המיני הפרופסיונאלי לזה הפופולארי, שהתקיים באופן רציף במיגוון פרסומים החל מתקופת היישוב ועד לשנות השמונים. לכן, מפגש זה מאפשר ניתוח השוואתי מקיף ביותר של השינויים שחלו בתחום זה

לאורך השנים, בניגוד למדיה האחרים שנכנסו מאוחר יותר לשיח התקשורתי הישראלי ככלל ולזה בתחום המיני בפרט¹.

נקודת ההתייחסות של מחקר זה למיניות איננה כאל מושג מדעי ביו-רפואי, אלא כאל תוצר של הבניה חברתית-תרבותית, המערבת משמעויות מוסריות ואידיאולוגיות. לפי **גישת ההבניה החברתית** (Social constructionism), אין הגדרה אוניברסאלית למיניות, אלא היא תלויה במרכיבים הטבעיים והחברתיים-תרבותיים בכל התנהגות או מצב. לכן, יש לבחון את התיפקוד המיני בהקשר חברתי, משום שהוא מובנה באמצעות שיחים ופרקטיקות (Weeks, 2002). גישה זו מנוגדת ל**גישה האסנציאלית** (Essentialism), הרואה במיניות חלק טבעי וטבוע בפרט, שנתפס כבעל אינסטינקט או דחף מיני, שמקורו ביולוגי ובלתי תלוי בחברה (Morrow, 2008).

השיח העיתונאי הנחקר מבטא את המאבק בין שתי תפיסות אלו לאורך המחצית השנייה של המאה העשרים. נקודת המוצא למאבק זה היא בתפיסה האסנציאלית, לפיה המשפחה הזוגית ההטרו-נורמטיבית הפקיעה את המיניות לעצמה תחת פעולות הרבייה. לכן, לה בלבד שמורה זכות הדיבור על מין במקום היחיד שנועד לכך - חדר השינה של ההורים. כך, כל מה שהילודה אינה מסדירה מוכחש, מושתק ומדוכא (פוקו, 1996). בהתאם לכך, מיניות ילדים ונוער נותרת מחוץ למעגל השיח המיני הלגיטימי וכך אף מושתקים חיי המין של הרווקים, ביטויים הומוסקסואליים ופרקטיקות מיניות שאינן מובילות לרבייה נתפסות כסטיות, המתקיימות באתרי סובלנות מרוחקים מהחברה.

הגיוון בהתמחות הפרופסיונאלית של המשתתפים בשיח הייעוץ המיני הפומבי מהווה בסיס לקיום מאבקי כוח על הסמכות בתחום הידע המיני ועל משמעויותיו הערכיות, המוסריות והתרבותיות, שהתעוררו בקרב גורמי כוח פרופסיונאליים ומדעיים שונים במסגרת הבמה הפומבית. במובן זה, הצעירות של התחום והלימינאליות הפרופסיונאלית שלו הפכו אותו לסחורה אטרקטיבית למומחים מתחומים רבים, אשר מיהרו לתבוע את בעלותם עליו ולכפות עליו את מושגי השיח הפרופסיונאלי והמדעי שממנו הם באים (Kosćian´ska, 2016; Salazar & C´aceres, 2013). לפיכך, ניתן לראות את גיוון הקולות המקצועיים הנוטלים חלק בשיח הייעוץ המיני הפומבי לצד הסקסולוגיה. חלקם מגיעים מתחום הרפואה הפיסיוולוגית (המשפחה, גניקולוגיה, פסיכיאטריה), חלקם מתחום מדעי הנפש (פסיכולוגיה), או מדעי החברה (עבודה סוציאלית, חינוך).

¹ למשל: רק באמצע שנות ה-70 החלה לפעול תוכנית הייעוץ הראשונה ברדיו ("תפוח ועץ" ברשת ב') (רביב וארנון, 1988) ואילו בטלוויזיה רק בתחילת שנות ה-90 היה ניסיון לתוכנית בנושא ("איזו מין תכנית" עם דר' רות וסטהיימר בערוץ 2).

כדי לחשוף את אסטרטגיות הפעולה של שיח הייעוץ המיני בתוך השדה התקשורתי ביצעתי ניתוח בארבעה רבדים: 1. **הרובד התמטי** – כלל זיהוי והגדרת התכנים או הנושאים הספציפיים המרכיבים את השיח, כגון: תפקידי מגדר, פריון, יחסי כוח, הנאה, מין ומוסר, חינוך מיני וכו'. 2. **הרובד הלשוני סמיוטי** – כלל איתור וניתוח אסטרטגיות טיעון, מיסגור או ייצוגים בשיח, בחירות פרדיגמטיות של כותרות, כותרות משנה, ומשמעותן האידיאולוגית. 3. **הרובד החוץ לשוני** – כלל התייחסות למשתנים חברתיים ומוסדות ששיחקו תפקיד בהפקה, בהפצה ובהתקבלות של תחום הידע המיני הפומבי. בנוסף, בוצעו ראיונות רקע עם אנשי פרופסיה בולטים בתחום הידע המיני, שהגיעו להכרה ציבורית באמצעות המדיה, כגון: דר' עמי שקד ודר' זיווית אברמסון, וכן אנשי תקשורת שסייעו במשימה, כגון: אורי אבנרי וברוריה אבידן-בריר. 4. **רובד ההקשר הסוציו-פוליטי וההיסטורי הרחב** – התמקד בבחינת הקשר בין שיח הייעוץ המיני לבין אירועי מפתח פוליטיים, חברתיים מקומיים וגלובאליים; זאת, לצד התייחסות לאבני דרך בהתפתחות תחום הידע המיני הגלובאלי במערב ולמידת היהודים בשיח המיני המקומי.

ניתוח הממצאים חשף חמישה מהלכים (המפורטים בחמשת פרקי העבודה) בהתפתחות שיח הייעוץ המיני הפומבי בארץ והבניית המיניות הישראלית. הפרק הראשון עוסק בראשית תהליך חדירת תחום הידע המיני לעיתונות הישראלית במהלך שנות הארבעים והחמישים של המאה העשרים במסגרת מדורי הייעוץ בעיתוני הנשים, שהתבססו על מכתבים למערכת. המדורים נהלו על ידי נשות מערכת העיתון, שנסמכו בעיקר על ניסיון חייהן, ערכיהן ותפיסותיהן האידיאולוגיות, ששיקפו את הלך הרוח הדומיננטי בחברה. הן השתמשו במעמדן לשם שימור יחסי הכוחות המגדריים והמיניים המסורתיים, וסייעו בכך בדיכוי האוטונומיה המינית הנשית. כל זאת, בשירות ההגמוניה הפטריארכלית הפוריטאנית, ששלטה בחברה ובמסד הישראליים (אלמוג, 2004), וכן לשם שימור מקומן המגדרי של קהל הקוראות (רוזין, 2005), שמאפייניו הצדיקו את קיום העיתון ויעדיו.

גישה זו נשמרה אף במדור הייעוץ בעיתון הנוער "מעריב לנוער", במחצית השנייה של שנות החמישים. בניגוד ליועצות החובבניות בעיתוני הנשים, העמיד עיתון נוער זה פסיכולוג לרשות הקוראים. אולם, יועץ זה הקפיד לתפקד כשומר סף של הילת הטאבו סביב המין והשתמש בסמכותו לטיפול דפוסית התנהגות פוריטאניים ונורמות מגדר מסורתיות בקרב הנוער באמצעות שימוש בטרמינולוגיה רומנטית נטולת מיניות (Kern, 1992) ומסרים המגנים ביטוי מיני ומציגים אותו כבלתי רלוונטי לגיל הנעורים.

שלב מכריע בהתעצמות השיח המיני הפומבי היווה פרסומם של מחקרי אלפרד קינסי בארה"ב בסוף שנות הארבעים ותחילת שנות החמישים (Kinsey, Pomeroy, Martin, & Gebhard, 1981). מחקרים אלה, שמהווים אבן יסוד בהכרה של תחום הידע המיני כמדע וכפרופסיה בעולם

המערבי, עוררו התנגדות וביקורת רבה במסגרת השיח הפומבי בעיתונות הנשים, שבחרה להבליט את תגובות החרדה והרתיעה מממצאי הדו"ח בקרב מומחים שונים בתחום. אולם, החל מסוף שנות החמישים ותחילת שנות השישים, ניכר גידול ושינוי באופי תחום הידע המיני הפומבי בישראל, שאופיין בדיון מגוון יותר, תוך שילוב מושגים ותפיסות חדשות, שנבעו מממצאים אלה. השינוי נבע משיתוף הפעולה של עיתוני הנשים עם רופאי הנשים, שהיוו גורמי סמכות מוכרים לקראות בתחום הידע המיני ושהיו מעוניינים בקידום מעמדם למול הפסיכולוגים והסקסולוגים חסרי התהודה בציבוריות הישראלית. עצות מומחים אלו התמקדו במטרה החברתית הלאומית של מניעת ריבוי מקרי הגירושין בארץ. לכן, מיתגו היועצים את מרכולתם לקוראים, כ"ייעוץ לפני הנישואין", תוך שילוב הידע המיני הרפואי עם ייעוץ זוגי בעל אופי פסיכולוגי.

אולם, בעת שפסיכולוגים וסקסולוגים קיבלו ביטוי צנוע בעיתוני הנשים, קולם נשמע בריש גלי בעיתונות האלטרנטיבית (Atton, 2002). כך, למשל, עיתון האקטואליה והפנאי "העולם הזה" הציב את הנושא המיני כחלק מרכזי בסדר היום התקשורתי, ככלי לקידום האג'נדה החברתית והפוליטית החתרנית של מערכת העיתון (Meyers, 2008). העיתון עזה זאת באמצעות שיח מומחים מתחום הפסיכולוגיה והסקסולוגיה, שכלל נושאים שנחשבו לטאבו במסגרת השיח המיני הפומבי הדומיננטי, כגון: הומוסקסואליות, אמצעי מניעה ומיניות מתבגרים. גישה ליברלית זו פלשה אף לסיקור התחום בעיתונות הנשים החל מסוף שנות השישים, על רקע אירועי מפתח (כמו הדיון על חוק ההפלות), שהתרחשו בישראל ומגמת האמריקניזציה שהתחזקה בעקבות הידוק היחסים בין ארה"ב לבין ישראל (רייד, 1977).

כדי להימנע משיח ישיר בתחום, החותר תחת השיח הציבורי ההטרו נורמטיבי ההגמוני, השתמשו עיתונים אלו באסטרטגיות עיתונאיות שונות, כמו ייבוא ותרגום של טקסטים עיתונאיים וספרותיים מהעיתונות והספרות המערבית האמריקנית והבריטית. למשל, סיקור אתנוגרפי מתורגם איפשר מבט קרוב על תופעות שנויות במחלוקת בתחום הידע המיני (כמו מין קבוצתי ופורנוגרפיה), שהותיר את השיפוט המוסרי בידי הקוראים ואיפשר להם להשקיף על תופעות אלה מהצד בלי לחוש כמפירי נורמה.

סיקור תחום הידע המיני מגיע לשיאו בשלהי שנות השבעים ובמחצית הראשונה של שנות השמונים על רקע שינויים חברתיים, תרבותיים ופוליטיים שהתרחשו באותו צומת דרכים בחברה ובתרבות. בין האירועים הרלבנטיים המרכזיים הללו, ניתן למנות את חתימת הסכם השלום עם מצריים, עליית הליכוד לשלטון (פילק, 2006), והשלכות מלחמת לבנון, שהובילו לערעור הקונצנזוס הלאומי ההגמוני (הורוביץ, 1983). שיתוף הפעולה בין המדיה לבין מומחי המין התאפשר נוכח הגעתם של מומחים ישראלים מתחום הסקסולוגיה, שהשתלמו בארצות הברית וחיפשו דרכים לקידום תחום התמחותם. מומחים אלו מצאו בנות ברית בעיתונאיות בעלות

תודעה פמיניסטית, שנחשפו להשלכות המהפכה המינית החברתית והמדעית שהתרחשה בעולם המערבי עוד בשנות השישים (Ehrenreich & English, 1978). בהתאם לכך, שני עיתוני הנשים המרכזיים: "את" ו"לאישה", פירסמו במהלך שנות השמונים, בעקבות, טקסטים שנועדו לסייע בהתפשטות והתבססות תחום הידע המיני בישראל, וכן לשרת את האינטרס העיתונאי לשמר את עניין הקוראים, תוך שימוש בפן הרכילותי והמציצני שבמין. לצורך כך, נוצלו שלושה ז'אנרים של טקסטים עיתונאיים, שכל אחד מהם שירת פונקציה מסוימת, ליצירת בסיס רחב ומוצק להצגת תחום הידע המיני כמרכזי בחיי היום יום של הקוראים: **כתבות מידע ודיווח** – שסייעו בהצגה וביסוס עולם המושגים הפרופסיונאליים והתיאוריות המדעיות בתחום הידע המיני בקרב קהל הקוראים; **ראיונות אישיים** – עם מומחים בתחום הידע המיני (סקסולוגים), שנועדו להציגם לקוראים כאושיות תקשורתיות סמכותיות ונגישות (פרסונות – לפי הורטון ווהל, 1956); **ומדורי ייעוץ של מומחים מתחום הידע המיני** - שזו התמחותם העיקרית.

דומיננטיות הטרמינולוגיה הרציונאלית והגישה הישירה והפתוחה למיניות, שאפיינו את אותם טקסטים עיתונאיים, איתגרו את הערכים, הנורמות והאידיאולוגיות שנחשבו למקודשים בחברה הישראלית. למשל, עורער אידיאל הנישואין שהוצג עד לתקופה זו כפסגת האושר (פוגל-ביז'או, 1999), האהבה והסיפוק המיני לטובת רעיון האוטונומיה המינית והמגדרית הנשית, שנכרך בבעיות חוסר הסיפוק המיני של נשים נשואות והשעמום בחיי המין הזוגיים. הדיון בחוסר הסיפוק המיני ותפיסתו כבסיס לקיום הנישואין, העניק לגיטימציה לערעור על נורמות המוסר המיני בנישואין ולהעלאת נושאים שהיו בגדר טאבו בשיח הפומבי, כמו בגידות בנישואין וחי המין של הרווקות.

אולם, כניסתו המאוחרת של עידן האיידס לשיח הישראלי הפומבי במחצית השנייה של שנות השמונים (קליין, 2008), הוביל לשינוי בשיח המיני הרציונאלי, שהובילה הסקסולוגיה המודרנית בשם העונג והסיפוק המיניים. על כן, בעידן זה יורדת קרנה של הסקסולוגיה במסגרת מאבק הכוחות הפרופסיונאלי, לטובת תפיסות מורכבות יותר המדגישות מערכות יחסים. בין תפיסות אלה ניתן לציין את הפסיכולוגיה, או לחלופין את הרפואה הקונבנציונאלית, המטפחת את שיח האזהרה מפני הידבקות בנגיף. לפיכך, נאלצו המומחים להתאים עצמם למציאות החדשה ולמקד את שיח הייעוץ המיני הפומבי ביחסי המין במסגרת מערכת היחסים הזוגית, תוך ריסון הפתיחות המינית והליברליות בגיוון החיים המיניים למטרת הגברת הסיפוק המיני. באופן זה, חזרה הסקסולוגיה לשרת ולשמר את דפוסי ההתנהגות, הנורמות והערכים המיניים ההגמוניים במבנה הרגשות הישראלי. לעומת זאת, עידן האיידס הוביל להסרת הטאבו והכרה בפעילות המינית של בני נוער (קביליון, 2007), בעיקר לאור חיוניות חשיפתם לשימוש באמצעי מניעה.

החידוש העיקרי במחקר מתבטא בהמחשת תפקידה המרכזי של התקשורת בגיבושה, הפצתה והשגרתה של שפה טיפולית מינית רציונאלית בקרב הקוראים הישראלים. יישום השפה הטיפולית הפומבית הרציונאלית מצביע על הצלחת שיתוף הפעולה בין העיתונאים והסקסולוגים במשימתם להפוך את תחום הידע המיני לפרופסיה מוכרת ואת הדיבור הפומבי על המין ללגיטימי ואטרקטיבי, על אף הנורמות והערכים ההגמוניים השמרניים ששלטו בחברה הישראלית. כך, שמימד הפומביות התקשורתית הפך להיות אינהרנטי ודומיננטי באופן הבניית המיניות הישראלית והבליט את תפקיד המדיה בתהליך זה בעידן המודרני.

תרומה נוספת של המחקר מתבטאת בהמחשת מאבקי הכוח שהתנהלו בין המומחים, שהגיעו מקשת רחבה ומגוונת של תחומי ידע (בין השאר, גניקולוגיה, פסיכולוגיה, חינוך ורפואה) לצד הסקסולוגיה, על סמכות פעולת הייעוץ הפומבית בתחום הידע המיני. מאבקי כוח אלה נוצלו על ידי העיתונאים השונים למען קידום האינטרסים המסחריים והאידיאולוגיים שלהם. הם התאפשרו לאור היעדר מסלול הכשרה אקדמי פרופסיונאלי אחיד בתחום הידע המיני, שאיפשר ליועצים נטולי הכשרה אקדמית או מקצועית כלשהי בתחום, ליטול חלק בהעברה ויישום הידע המיני במדיה. בהתאם לכך, המחקר מדגים את כוחה המפקח של התקשורת בתהליך ייצור הידע המיני ואת סמכותה להמליך את מומחיו בהתאם לאגינדה פוליטית, חברתית או כלכלית אותה הייתה התקשורת מעוניינת לקדם. לפיכך, משהתאימה האגינדה הסקסולוגית לזו העיתונאית הייעודית, הוגברה החשיפה שלה לקהל הרחב ובעקבותיה אף הכרתה הציבורית כפרופסיה ייחודית. תהליך הכרה זה מנוגד לתהליכי ההתמחות המקובלים בתחומים המדעיים והפרופסיונאליים האחרים, אשר מומחיותם דורשת שליטה מוחלטת בשפה ובפרקטיקה של אותו תחום ידע, הנרכשת במסגרת פעילות הקהילה הפרופסיונאלית המדעית בלבד (Evans & Colins, 2007).

המחקר אף חושף את תפקיד המדיה בהבניית המיניות הלאומית. מחקרים קודמים כבר הצביעו על הקשר המובנה בין מדיה ותרבות לבין יצירת זהות לאומית (למשל, באליבר, 2006; Spencer & Wollman, 2002; Hall, 1996; Baba, 1990; Billig, 1995). כמו כן, מוסה (1985) ואחרים הצביעו על התפקיד המרכזי של הלאומיות בהתפתחות ההיסטורית של עקרונות המהוגנות המינית והמוסרית, שדגלו באידיאל גבריות החופשי מתשוקה מינית, המתועלת לצורך הנהגת החברה והאומה. זאת, לצד אידיאל נשיות לאומי, שאחראי להמשכיות האומה, שמוכפף למסגרת המשפחה.

אולם, החידוש של מחקר זה הוא בדגש על האופן בו המדיה (העיתונות הייעודית), תוך שיתוף פעולה של מומחי הידע המיני, איפשרו את פריצת גבולות המהוגנות המינית הלאומית. שיתוף פעולה זה איפשר למדיה לקדם ערכים, נורמות ודפוסי התנהגות מינית וחברתית בעלי אופי ליברלי יותר, שנעדרו מהתרבות הלאומית של האומה הצעירה. תהליך זה מסביר את התפקיד

המהותי שהיה לתחום הידע המיני הפומבי בעיצובם של אידיאולוגיות, נורמות וערכים בחברה הישראלית, הנוגעים למיניות הישראלית: הגמשת תפקידי המגדר המסורתיים, הרחבת ההגדרות של גבריות ונשיות, וערעור הקשר הישיר בין נישואין לבין פרויקט.

לפיכך, המחקר מדגיש, שהמדיה אינם מהווים רק כלי נוסף שבאמצעותו מופץ הייעוץ המיני והפסיכולוגי, אלא הם מהווים חלק בלתי נפרד מתהליך ההבניה הלאומית של מיניות בחברה. בהתאם לכך, מחקר זה פותח פתח למחקרים נוספים שיחקרו את אופן התפתחותו של תחום הידע המיני הפומבי באומות צעירות נוספות, תוך בחינת מקום המדיה בתהליך זה.

רשימת המקורות

- אילוז, א' (2008), **אינטימיות קרה: עלייתו של הקפיטליזם הרגשי**. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- אלמוג, ע' (1998), **הצבר-דיוקן**. תל אביב: עם עובד.
- _____, (2004), **פרידה משרוליק: שינוי ערכים באליטה הישראלית**. חיפה: אוניברסיטת חיפה וזמורה ביתן.
- באליבר, א' (2006), צורת האומה: היסטוריה ואידיאולוגיה. בתוך: ג. דהאן וה., ווסרמן (עורכים) **להמציא אומה: אנתולוגיה** (עמ' 29-52), רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- ברזל, א' (1982), **ייעוץ מעל גלי האתר: השימוש ברדיו למתן הדרכה אישית**. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה. האוניברסיטה העברית, ירושלים.
- גלנר, א' (1994/1983), **לאומים ולאומיות**. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- דה בובאר, ס' (2006 / 1949), **המין השני: כרך ראשון, העובדות והמיתוסים**. תל אביב: בבל.
- הורוביץ, ד' (1983), המלחמה בה נשבר הקונצנזוס הלאומי. בתוך ג. רוזן (עורך), **מלחמת לבנון: בין מחאה להסכמה**, (עמ' 135-152), תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- הורטון, ד' ווהל, ר' (2008 / 1956), תקשורת המונים ואינטראקציה פארה חברתית: הבחנות על אינטימיות ממרחק. בתוך: ת. ליבס וא. קליין שגריר (עורכות), **טקסטים קאנוניים בחקר התקשורת** (עמ' 184-204), רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- הכטר, ת' (2014), **מלחמה כבדת דמים: טראומה, זיכרון ומיתוס**. רמת גן: תרצה הכטר.
- מוסה, ג' (2008 / 1985), **לאומיות ומיניות באירופה המודרנית**. ירושלים: מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל.
- מסטרס, ו' ג'ונסון, ו' (1987). **מין ואהבה**. תל-אביב: זמורה ביתן.
- סמית, א' ד' (2003), **האומה בהיסטוריה**. תרגמה: איה ברויאר. ירושלים: החברה ההיסטורית הישראלית.
- פוגל-ביז'אוי, ס' (1999), משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט-מודרניות. בתוך: אריאלה פרידמן, דפנה יזרעאלי, הנרייט דהאן-כלב, חנה הרצוג ומנאר חסן (עורכות) **מין מיגדר פוליטיקה**. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. עמ' 166-107.

- פרקו, מ' (1996/1976), **תולדות המיניות 1: הרצון לדעת**. מתרגם: ג' אש. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- _____, (2005א), **הארכיאולוגיה של הידע**. מתרגם: א. להב. תל אביב: רסלינג.
- _____, (2005ב), **סדר השיח**. מתרגם: נ' ברוך. תל אביב: בבל.
- פילק, ד' (2006), **פופוליזם והגמוניה בישראל**. תל אביב: רסלינג.
- פרויד, ז' (1988), **מעבר לעקרון העונג ומסות אחרות**. תל אביב: דביר.
- קביליון, ג' (2007), הרקע למיסוד המיני וההסברה המינית בישראל. **במכללה**, 19, 105-146.
- קוזמא, ל' (2010), אותו הסקס בדיוק: ייעוץ מיני ביישוב העברי בשנות ה-30. **תיאוריה וביקורת**, 37, 96-124.
- קליין, ע' (2008), בין מיתוסים למדע: נרטיב האיידס בעיתונות הישראלית בשנים 1981-2007 כדוגמה להבניה תרבותית של מחלה. **מסגרות מדיה**, 2, 50-85.
- רביב, ע' וארנון, ג' (1988), "פסיכולוגיה באוויר": תכניות יעוץ פסיכולוגי ברדיו. **פסיכולוגיה: כתב עת מדעי לעיון ומחקר**, 1, 48-39.
- רוזין, א' (2005), לבן או לבניה: על מזון, נשיות ובנין אומה בימי הצנע. בתוך: א. קליינברג (עורך), **בטן מלאה: מבט אחר על אוכל וחברה** (עמ' 155-204). ירושלים: כתר ספרים והוצאת אוניברסיטת תל אביב.
- רייך, ב' וגוטפלד, א' (1977), **ארצות הברית והסכסוך הישראלי-ערבי**. הוצאת מערכות צבא הגנה לישראל: משרד הביטחון ההוצאה לאור.
- Albert, E. (1986). *Illness and Deviance: The response of the press to Aids*, In: Feldman, D. A. & Johnson, T. M. (Eds.) *The social dimension of Aids: Method and theory* (pp. 163-177), N.Y.: Praeger Publishers.
- Atton, C. (2002). *Alternative media*. London: Sage
- Bhabha, H. (1990). Introduction: narrating the nation. In H. Bhabha (Ed.), *Nation and the narration* (pp.1-7). London: Routledge.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. London: Sage publications Ltd.
- Evans H. & Collins, R. (2007). *Rethinking expertise*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Ehrenreich, B. & English, D. (1978). *For her own good: 150 years of the experts' advice to women*. New York: Anchor Press and Doubleday.
- Furedi, F. (2004). *Therapy Culture: cultivating vulnerability in an uncertain age*. London: Routledge.
- Gudelunas, D. (2005). Talking taboo: Newspaper advice columns and sexual discourse. *Sexuality & culture*, 9 (1), 62-87.
- Hall, S. (1992). 'The question of cultural Identity', In: Hall, S. Held, D. & McGrew, T. (Eds.) *Modernity and its Futures*, Cambridge: Polity Press.

- Illouz, E. (2008). *Saving the modern soul: Therapy, emotions, and the culture of self-help*. Los Angeles: University of California press.
- Kern, S. (1992). *The culture of love: Victorians to moderns*. Cambridge: Harvard University Press.
- Kinsey, A., Pomeroy W. B. , Martin, C. E. & Gebhard, P.H. (1981). *Sexual behavior in the human female*. Indiana: Indiana university press.
- Kos'cian'ska (2016). Sex on equal terms? Polish sexology on women's emancipation and 'good sex' from the 1970s to the present. *Sexualities*, 19(1/2), 236–256.
- Meyers, O. (2008). Contextualizing Alternative Journalism: Haolam Hazeh and the birth of critical Israeli newsmaking. *Journalism Studies*, 9(3), 374-391.
- Morrow, R. (2008). *Sex Research and Sex Therapy: A Sociological Analysis of Masters and Johnson*. New York: Routledge.
- Salazar, X. & C'aceres, C.F. (2013). Itineraries of Sexology in Peru. *International Journal of Sexual Health*, 25, 47–58,
- Spencer, P. & Wollman, H. (2002). *Nationalism: a critical introduction*. London: Sage publications.
- Weeks, J. (2002). The social construction of sexuality. In: K. Peiss (Ed.). *Major problems in the history of American sexuality* (pp. 2-10). Boston & N.Y: Houghton Mifflin Company.
- Wodak, R. & Meyer, M. (2001). *Methods of critical discourse analysis*. London: Sage Publications.